

Кавун Д. М.,
аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ПРОКУРОР У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПОТЕРПІЛОГО (ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ) ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

THE PROSECUTOR IN MECHANISM FOR PROVIDING RIGHTS AND LEGITIMATE INTERESTS VICTIMS (INDIVIDUALS) DURING THE PRETRIAL INVESTIGATION OF A CRIMINAL OFFENSE

У статті висвітлюються місце і роль наглядаючого прокурора у механізмі забезпечення прав і законних інтересів потерпілого (фізичної особи) під час проведення досудового розслідування кримінального правопорушення, а також форми і процедура реалізації ним правозабезпечувальних (правозахисних) повноважень.

Ключові слова: кримінальне провадження, досудове розслідування, потерпілий, прокурор, кримінальні процесуальні функції, права і законні інтереси потерпілого.

В статті освещаются место и роль надзирающего прокурора в механизме обеспечения прав и законных интересов потерпевшего (физического лица) во время проведения досудебного расследования уголовных правонарушений, а также формы и процедура реализации ним своих правообеспечительных (правозащитных) полномочий.

Ключевые слова: уголовное производство, досудебное расследование, потерпевший, прокурор, уголовные процессуальные функции, права и законные интересы потерпевшего.

The place and role of the supervising prosecutor in the mechanism of ensuring the rights and legitimate interests of the injured (natural person) are covered in article during pre-judicial investigation of criminal offenses, and also forms and procedure of realization of the right security (human rights) powers by it.

Key words: criminal proceedings, pre-judicial investigation, victim, prosecutor, criminal procedural functions, rights and legitimate interests of the victim.

Прокурор є владним суб'єктом кримінального провадження, який діє в усіх його стадіях без будь-якого винятку, виконує одну із основоположних (загальнопроцесуальних) функцій, визначених ч. 3 ст. 22 Кримінального процесуального кодексу України 2012 року (далі – КПК України), – функцію обвинувачення (п. 1 ст. 121 Конституції України). У досудовій стадії процесу цю функцію він виконує шляхом здійснення нагляду за додержанням законів у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням (ч. 2 ст. 36 КПК України), а тому має пряме, безпосереднє відношення до першочергового забезпечення прав і законних інтересів жертви кримінального правопорушення [1, с. 33–36]. Для забезпечення своєчасного попередження, виявлення і поновлення порушених прав і законних інтересів потерпілого, вжиття заходів до відшкодування завданої йому кримінальним правопорушенням шкоди, усунення причин і умов, що сприяли вчиненню цього правопорушення прокурор наділений широким комплексом повноважень правозабезпечувального (правозахисного) характеру [2, с. 13–16].

Проте ні у законодавця України, ні в теорії кримінального процесу, ні в теорії прокурорської діяльності ще не склалося чіткого визначення щодо означеного напрямку прокурорської діяльності. Одні автори йменують його самостійною прокурорською правозахисною функцією [3, с. 8]. Другі вважають цей напрям обов'язком прокурора, що реалізується

ним через різні його прокурорські функції [4, с. 14]. Треті пов'язують його з виконанням прокурором визначеної п. 2. ст. 121 Конституції України прокурорської функції, що йменується функцією представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом [5, с. 381]. Четверті переконані в тому, що правозахист є складовою частиною прокурорської наглядової функції, визначеної п. 3 ст. 121 Конституції [6, с. 76]. П'яті переконані в тому, що правозахист – це складова прокурорської функції обвинувачення [7 с. 34–41]. А шості, виходячи з положень ст. 3 Конституції України, наполягають на необхідності закріплення в ст. 22 КПК України самостійної основоположної (загальнопроцесуальної) правозабезпечувальної (правозахисної) функції, яка виконується владними суб'єктами кримінального провадження (в тому числі й прокурором) в усіх стадіях процесу [8, с. 8] в межах наданої їм компетенції.

Виявляється, що забезпечення прав і законних інтересів потерпілого та інших учасників процесу – це самостійна кримінальна процесуальна функція (вид діяльності), що обумовлена положеннями ст. 3 Конституції України і в обов'язковому порядку виконується кожним владним суб'єктом на всіх стадіях процесу. Відносити її до складових елементів інших функцій владних суб'єктів кримінального провадження не можна, бо таким шляхом неможливо повноцінно виконувати самостійне кримінальне процесуальне завдання, пов'язане з «охороною прав,

свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження», визначене ст. 2 КПК України.

Правозахисну функцію не можна відносити й до основоположних (загальнопроцесуальних) функцій, які направлені на забезпечення руху кримінального провадження до суду та розв'язання кримінально-правового конфлікту по суті. Правозахисна ж функція виконується безвідносно до цього завдання. Вона спрямована лише на недопущення порушень прав людини під час виконання цього виду державної діяльності, у зв'язку з чим виконується кожним владним суб'єктом кримінального провадження в межах визначеної законом його компетенції, а також різним складом владних суб'єктів в кожній стадії кримінального процесу і різним набором правових правоохоронних засобів, залежно від конкретної стадії процесу. Тому правильно відзначає В.М. Юрчишин, що кримінальна процесуальна правоохоронна функція є додатковою до основоположних (загальнопроцесуальних) кримінальних процесуальних функцій кримінального провадження і виконується кожним владним суб'єктом досудового розслідування в обов'язковому порядку [9, с. 19–23].

Відповідно до ст. 2 та ст. 35 КПК України, п. 1. ч. 1 ст. 3 і ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року, прокурор як владний суб'єкт і державний наглядач за додержанням законів під час проведення досудового розслідування зобов'язаний забезпечувати права і законні інтереси жертви кримінального правопорушення усіма наданими йому законом повноваженнями.

Важливими змістовними елементами цієї прокурорської правоохоронної (правозахисної) функції є своєчасне виявлення та припинення допущених порушень прав і законних інтересів потерпілого, своєчасне поновлення цих прав та притягнення винуватих осіб до встановленої законом відповідальності. У правовій державі прокурорські функції обвинувачення і нагляду за додержанням законів органами, які проводять досудове розслідування кримінальних правопорушень, не можуть протиставлятися його правоохоронній функції, бо всі прокурорські кримінальні процесуальні функції є необхідними для виконання завдань кримінального провадження.

Інакше кажучи, забезпечення прав і законних інтересів потерпілого у досудовому розслідуванні – такий же важливий вид прокурорської діяльності, як і здійснення обвинувачення осіб, що вчинили кримінальне правопорушення. Невипадково Головний прокурор Апеляційного суду Амстердама (Нідерланди), професор права Е. Мейер висловлюється проти протиставлення обвинувальної і правоохоронної функції прокурора. На його думку, ці функції лише доповнюють одна одну. Він вважає прокурора «часовим на посту з охорони прав людини» [10, с. 27–28]. Аналогічну позицію відстоює й Л.А. Курочкіна [11, с. 13].

Обвинувачуючи підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, прокурор забезпечує потерпілому реальну можливість для відстоювання усіх його порушених прав і законних інтересів. Як

представник держави, що реалізує публічні функції, а саме функції нагляду за додержанням законів, обвинувачення, забезпечення прав учасників процесу, прокурор сприяє розкриттю кримінального правопорушення, відшкодуванню заподіяної потерпілому шкоди, виступає гарантом додержання всіх інших його прав і законних інтересів, своєчасно реагує на будь-які протиправні дії органів досудового розслідування щодо потерпілого тощо. Таким чином, участь прокурора у досудовому розслідуванні є його багатофункціональною діяльністю, що реалізується в межах визначеної КПК України компетенції.

Про наявність у прокурора самостійної правоохоронної (правозахисної) функції говориться і в Рекомендації R (2000) 19 Комітету міністрів Ради Європи «Про роль державного обвинувачення в системі кримінального правосуддя» від 6 жовтня 2000 року, де прямо відзначається, що на державного обвинувача, крім підтримання державного обвинувачення, в обов'язковому порядку повинні покладатися обов'язки щодо «здійснення захисту прав і основних свобод людини» (п. 24 «3»). Цьому положенню міжнародного права повинно відповідати національне законодавство і практика стосовно ролі прокурорської діяльності у кримінальному судочинстві [12, с. 230]. В цьому міжнародно-правовому акті особливо наголошується на першочерговому забезпеченні прав і законних інтересів жертви кримінального правопорушення (п. 34).

Правоохоронна (правозахисна) діяльність прокурора у досудовому розслідуванні розпочинається з моменту надходження до нього відомостей про вчинення кримінального правопорушення. Прокурор зобов'язаний забезпечити своєчасність реєстрації заяви потерпілого чи іншого заявника про кримінальне правопорушення та внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Між поняттями «реєстрація заяв про кримінальні правопорушення» і «реєстрація кримінальних правопорушень» є різниця, бо до реєстрації останніх інформація, що міститься в заявах або повідомленнях про кримінальні правопорушення, перевіряється уповноваженими працівниками чергових частин відповідних правоохоронних органів. Це дає змогу зменшити навантаження на слідчого, зосередити його увагу на роботі з дійсними, а не уявними кримінальними правопорушеннями. В той же час, користуючись цими обставинами, зацікавлені уповноважені працівники чергових частин можуть ухилятися від реєстрації деяких заяв про вчинені кримінальні правопорушення, залишати їх «без руху», знищувати або списувати в номенклатурні справи без прийняття процесуальних рішень, не направляти їх слідчому тощо.

Надані прокурору повноваження дають змогу не тільки своєчасно виявляти і своєчасно припиняти подібні факти, а й самостійно усувати ці грубі порушення закону шляхом негайного внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та притягнених винуватих до встановленої законом відповідальності.

Так, завдяки належній прокурорській діяльності

щороку захищаються права та законні інтереси десятків тисяч потерпілих, а приховування кримінальних правопорушень від внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань позбавляє жертву кримінального правопорушення від державного захисту її прав і законних інтересів, а слідчому прокурору заважає своєчасно розпочати досудове розслідування (ч. 1 ст. 214 КПК України).

Ці порушення прав потерпілого прокурор виявляє як за власною ініціативою шляхом проведення постійних цільових перевірок в органах, які безпосередньо приймають заяви і повідомлення про вчинені правопорушення, так і за усними чи письмовими зверненнями до нього самих потерпілих.

Загальновідомо, що прокурору і потерпілому належить монополія у викритті особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Для першого це державний обов'язок, а для другого – особистий законний інтерес. Виходячи з цього, законодавець і наділяє потерпілого правом на активну участь в доказуванні по справі у різних формах: дача показань; участь в слідчих діях; подання доказів; заявлення клопотань; пред'явлення цивільного позову; застосування технічних засобів тощо. Забезпечення прокурором усіх цих прав потерпілого здійснюється по-різному. Так, прокурор перш за все домагається отримати лише правдиву інформацію щодо вчиненого кримінального правопорушення при дачі пояснень чи показань потерпілим про всі відомі йому обставини цього правопорушення. Прокурор об'єктивно оцінює ці пояснення і показання потерпілого з урахуванням іншої доказової бази по справі.

Не менш важливим для прокурорської правозахисної діяльності є забезпечення особистої участі потерпілого у слідчих діях, які мають визначальне значення для відстоювання його прав і законних інтересів. В одних випадках прокурор дає слідчому пряму письмову вказівку про обов'язкове залучення потерпілого до проведення певної слідчої (розшукової) дії, а в інших випадках сам проводить слідчу (розшукову) дію з участю потерпілого. Інколи сам потерпілий порушує питання про необхідність проведення з його участю і участю прокурора конкретної слідчої (розшукової) дії. В цій ситуації прокурор не має права відмовитися від виконання такої вимоги потерпілого, але подібна процесуальна норма ще відсутня в КПК України, хоча при виконанні саме таких слідчих (розшукових) дій, як правило, виявляються докази, права і законні інтереси жертви кримінального правопорушення (які змінюють факту підозри, правову кваліфікацію кримінального правопорушення, сприяють відшукуванню викраденого майна тощо).

Відповідно до п. 3. ч. 1 ст. 56 КПК України всі докази, особисто зібрані потерпілим в порядку ч. 3 ст. 93 КПК України, подаються слідчому або прокурору і залучаються до справи. Якщо орган державної влади, місцевого самоврядування, керівник підприємства, установи, організації чи фізична особа не реагує на звернення потерпілого про надання йому відповідних речей, копій документів, експертних

висновків, висновків ревізій, актів перевірок, інших відомостей, які здатні забезпечити подання слідчому прокурору належних і допустимих доказів, то потерпілий інформує про це прокурора, який, використовуючи свої владні правозахисні повноваження, забезпечує виконання означеними органами, посадовими і фізичними особами всіх законних вимог потерпілого.

КПК України наділив прокурора важливим для реалізації правозахисної функції повноваженням розглядати клопотання потерпілого про проведення будь-якої процесуальної дії (ст. 220 КПК України). Клопотання потерпілого, що надійшло безпосередньо до прокурора, повинно бути розглянуто ним особисто. Переадресувати його слідчому, який розслідує кримінальне правопорушення, не можна. Прокурор також постійно перевіряє своєчасність розгляду клопотань потерпілого, які надійшли до слідчого, та законність прийнятих по них рішень. В разі виявлення незаконного рішення слідчого про відмову в частковому або повному задоволенні клопотання потерпілого прокурор своєю постановою негайно скасовує рішення (постанову) слідчого і дає вказівку про виконання вимог потерпілого, викладених у його клопотанні, або сам проводить означену у клопотанні процесуальну дію (п. п. 4, 6 ч. 2 ст. 36 КПК України). Як бачимо, чітке і послідовне виконання прокурором своєї правозабезпечувальної (правозахисної) функції у досудовому розслідуванні справляє суттєвий вплив на підвищення ступеня активності як потерпілого, так і слідчого у розслідуванні кримінального правопорушення, чим забезпечується встановлення істини по справі.

Прокурор забезпечує й виконання слідчим вимог закону щодо обов'язкового надіслання потерпілому копій постанов про зупинення досудового розслідування (ч. 4 ст. 280 КПК України); відновлення досудового розслідування (ч. 1 ст. 282 КПК України); закриття кримінального провадження (ч. 5 ст. 284 КПК України). Крім того, перед прийняттям прокурором рішення про звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності, він особисто знайомить потерпілого зі своїм клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності та з'ясовує його (потерпілого) думку щодо можливості звільнення підозрюваного від означеної відповідальності (ч. 3 ст. 286 КПК України). Проте у всіх цих випадках правозабезпечувальна (правозахисна) діяльність прокурора була б більш ефективною, якби законодавець України зобов'язав слідчого не тільки надсилати потерпілому копії вищезначених постанов, а й приймати їх з урахуванням позиції потерпілого.

Досить непросто зрозуміти логіку законодавця, який вимагає від прокурора перед зверненням до суду з клопотанням про звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності в обов'язковому порядку з'ясовувати позицію потерпілого з цього питання (ч. 3 ст. 286 КПК України), а в більш складній ситуації – при закритті кримінального провадження обмежуватися лише наданням потерпілому копії відповідної постанови *post faktum*. На

нашу думку, обов'язком слідчого і прокурора має стати з'ясування позиції потерпілого при прийнятті рішень: про обрання запобіжного заходу щодо підозрюваного, обвинуваченого; зупинення досудового розслідування; закриття кримінального провадження. І з'ясування не «думки потерпілого», як це означено в ч. 3 ст. 286 КПК України, а «позиції потерпілого», бо використання терміна «думка» є неправовим і недоречним у кримінальному процесуальному законі. Більше того, ми пропонуємо не тільки перераховані вище рішення, а всі рішення слідчого і прокурора, які торкаються прав, свобод і законних інтересів потерпілого, приймати з обов'язковим врахуванням позиції останнього.

Необхідно ще й проголосити, що будь-якій формі кримінально-правового заохочення підозрюваного, обвинуваченого (звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання з різних підстав) повинна передувати обов'язкова компенсація шкоди потерпілому підозрюваному, обвинуваченому або державою.

Обов'язкове, демонстративне, повне відновлення усіх порушених прав і законних інтересів потерпілого має стати не тільки головним обов'язком прокурора, а й новим дієвим каналом боротьби з кримінальними порушеннями спеціальними процесуальними засобами. Процесуальні права підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого повинні бути зрівняні, на чому постійно наголошують вітчизняні фахівці. Крім того, потрібна офіційна законодавча демонстрація надання переваг законослухняному потерпілому від кримінального правопорушення порівняно з участю законвідступника [13, с. 6]. Незбалансованій ідеологічній основі і конкретних статей КПК України 2012 року час покласти край, оскільки вони не сприяють посиленню боротьби зі злочинністю, що набрала загрозливих масштабів.

КПК України 2012 року зберігає за прокурором право розглядати скарги потерпілих та інших учасників процесу, чії права і законні інтереси зачіпаються окремими рішеннями слідчого. Так, п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України встановлено, що потерпілий і заявник протягом десяти днів з моменту отримання копії постанови слідчого про закриття кримінального провадження за підставами, визначеними п. п. 1, 2, 4 ч. 1 цієї ж статті, можуть оскаржити прийняте рішення, звернувшись до наглядаючого прокурора, який скасовує постанову слідчого в разі її незаконності чи необґрунтованості і тим самим відновлює порушене право потерпілого. Водночас прокурор за власною ініціативою зобов'язаний своєчасно виявляти будь-які незаконні рішення слідчого і негайно їх скасовувати, не чекаючи на оскарження їх потерпілим чи слідчого судді. Надане потерпілому право на оскарження рішень слідчого шляхом звернення до слідчого судді в порядку, визначеному ст. ст. 303–307 КПК України, повинно лише стимулювати підвищену увагу з боку прокурора до виконання своєї правозабезпечувальної (правозахисної) функції.

Прокурор у досудовому розслідуванні повинен діяти настільки ефективно, щоби звернення потерпілого чи інших учасників процесу до слідчого судді зі

скаргами на визначені ст. 303 КПК України рішення слідчого і самого прокурора стали винятком, а не правилом.

А це вимагає від прокурора використання усієї множинності наданих йому правозабезпечувальних (правозахисних) засобів. Наприклад, відразу ж після винесення слідчим постанови про зупинення досудового розслідування прокурор, враховуючи надзвичайну важливість цього процесуального рішення для потерпілого, перевіряє його законність і обґрунтованість. Обумовлено це тим, що слідчі до прийняття цих рішень не завжди виконують всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, а також всі дії для встановлення місця знаходження особи, яка переховується від органів слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності (ч. 2 ст. 280 КПК України), не оголошують розшук підозрюваного (ст. 281 КПК України). Не завжди підстави, з урахуванням яких зупиняється розслідування, відповідають дійсності (ч. 1 ст. 280 КПК України). Іноді оголошується розшук підозрюваного, який нікуди не тікав, спокійно роками живе вдома і ходить на роботу або навчається, тобто розшук є фіктивним. Після зупинення досудового розслідування не завжди вживаються передбачені законом заходи, які є необхідними для відновлення досудового розслідування. За таких обставин прокурор не може чекати звернення потерпілого зі скаргою до слідчого судді, а зобов'язаний своєю владою скасувати незаконне рішення слідчого та порушити перед відповідним керівником органу досудового розслідування питання про притягнення слідчого до дисциплінарної відповідальності. Прокурор має достатньо повноважень для вирішення подібних питань за простішою процедурою, тому може швидше відновити порушене право потерпілого, ніж це зробить слідчий суддя.

Ще одним важливим напрямом прокурорської правозабезпечувальної (правозахисної) діяльності у досудовому розслідуванні є забезпечення відшкодування шкоди, завданої жертві кримінального правопорушення. Виходячи з того, що добровільне відшкодування підозрюваним, обвинуваченим завданої потерпілому кримінальним правопорушенням шкоди має кримінально-правове значення, оскільки визначається як обов'язкова умова звільнення від кримінальної відповідальності (ст. ст. 45, 46 Кримінального кодексу України) та як одна із обставин, що пом'якшує покарання (п. 2 ст. 66 Кримінального кодексу України), прокурор як самостійно, так і через органи досудового розслідування спонукає підозрюваного, обвинуваченого до добровільного відшкодування такої шкоди. Робить це він шляхом роз'яснення їм права на добровільне відшкодування шкоди і його позитивні наслідки; здійснення нагляду за додержанням закону учасниками відшкодування шкоди; забезпечення прав і законних інтересів потерпілого під час добровільного відшкодування завданої йому шкоди; забезпечення прав підозрюваного, обвинуваченого під час добровільного відшкодування шкоди; врахування

наслідків, які наступають для підозрюваного, обвинуваченого у зв'язку з добровільним відшкодуванням шкоди; складання протоколу про добровільне відшкодування шкоди.

До другого, більш ефективного засобу примусового відшкодування заподіяної шкоди відноситься пред'явлення самим потерпілим (його законним представником, представником-адвокатом, а в передбачених законом випадках і прокурором) цивільного позову у кримінальному провадженні. Частиною 1 ст. 128 КПК України визначено, що особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової або моральної шкоди, має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, що вчинила суспільно небезпечне діяння.

На захист інтересів неповнолітніх осіб та осіб, визнаних у встановленому порядку недієздатними чи обмежено дієздатними, цивільний позов може бути пред'явлений їхніми законними представниками (ч. 2 ст. 128 КПК України). Цивільний позов може бути пред'явлений прокурором у випадках, встановлених законом, а також в інтересах громадян, які через фізичний чи матеріальний стан, неповноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні захистити свої права (ч. 3 ст. 128 КПК України). Це так зване прокурорське представництво.

Пред'явлення цивільного позову полегшує потерпілому доказування підстав і розміру заподіяної шкоди, оскільки її вид і розмір є одним із обов'язкових

елементів предмета доказування, покладених на слідчого і прокурора (п. 3 ч. 1 ст. 91 КПК України), звільняє його (потерпілого) від сплати державного мита, усуває окремі розгляд цивільного позову в порядку цивільного судочинства.

Забезпечення прав і законних інтересів потерпілого на цьому напрямі правозабезпечувальної (правозахисної) діяльності прокурор здійснює шляхом роз'яснення потерпілому його права на пред'явлення цивільного позову у кримінальному провадженні; нагляду за додержанням законності слідчим щодо своєчасності і обґрунтованості надання потерпілому статусу цивільного позивача (ст. 61 КПК України); пред'явлення прокурором особисто цивільного позову в інтересах потерпілого у випадках, визначених законом; прийняття участі в доказуванні цивільного позову; нагляду за додержанням слідчим законності при прийнятті заходів з забезпечення цивільного позову; нагляду за додержанням слідчим законності при розшуку вкраденого майна потерпілого.

Таким чином, активна, постійна і ефективна діяльність прокурора у досудовому розслідуванні з забезпечення прав і законних інтересів потерпілого є об'єктивно вимушеною його спеціальною кримінально-процесуальною правозабезпечувальною (правозахисною) функцією, яка постійно розвивається і отримує всебічну підтримку як з боку держави, суспільства, так і з боку наукової спільноти України. Одночасно правозабезпечувальна (правозахисна) діяльність цього владного суб'єкта досудового розслідування є одним із обов'язкових структурних елементів механізму забезпечення прав і законних інтересів потерпілого та інших учасників цієї стадії кримінального провадження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дмитриева Л.А. Защита прав потерпевших / Л.А. Дмитриева // Законность. – 2009. – № 8. – С. 33–36.
2. Попович Є.В. Правозахисна діяльність прокуратури України – крок до Європейської інтеграції / Є.В. Попович // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2011. – № 3. – С. 13–16.
3. Литвак О.О. Проблеми реформування органів прокуратури / О.О. Литвак, П.В. Шумський // Вісник національної академії прокуратури. – 2012. – № 1. – С. 5–12.
4. Мельник В.В. Поддержание государственного обвинения в суде с участием присяжных заседателей : [научно-практическое пособие] / В.В. Мельник. – М., 2002. – 122 с.
5. Марочкін І.С. Прокуратура України: проблеми становлення і розвитку / І.С. Марочкін // Проблеми законності. – 2009. – № 100. – С. 376–385.
6. Косюта М.В. Прокуратура України : [навчальний посібник] / М.В. Косюта. – К. : Знання, 2010. – 404 с.
7. Мельников Н.В. Прокурорская власть / Н.В. Мельников // Гос. и право. – 2002. – № 2. – С. 34–41.
8. Корякін Р.В. Реституція у сучасному кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Р.В. Корякін. – К. 2006. – 20 с.
9. Юришин В.М. Правозахисна функція прокурора і її значення за новим КПК України / В.М. Юришин // Адвокат. – 2012. – № 6. – С. 19–23.
10. Мейер Э. Прокурор и права человека: Нидерландский опыт / Э. Мейер // Правоохранительная деятельность и соблюдение прав человека : Научн.-практ. семинар (Санкт-Петербург, 29 сентября 2000 года). – СПб., 2001. – С. 26–30.
11. Курочкина Л.А. Проблема обеспечения прокурором прав участников судебного разбирательства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика; оперативно-розыскная деятельность» / Л.А. Курочкина. – М., 2003. – 21 с.
12. Кашаев К.А. Прокурор – гарант соблюдения прав и свобод человека и гражданина в уголовном судопроизводстве России / К.А. Кашаев. – М. : Городец, 2008. – 336 с.
13. Колобов Г.В. Нужна ясная уголовная политика / Г.В. Колобов // Законность. – 2000. – № 3. – С. 5–7.